

Om undersökningen

IQs Alkoholindex är en årligt återkommande undersökning om attityden till alkohol i Sverige med betoning på berusningsdrickande i olika situationer. Det huvudsakliga syftet är att följa hur synen på alkohol förändras över tid.

Syftet är att följa hur svenskarnas syn på alkohol förändras över tid genom att ställa ett antal frågor och beräkna ett medelvärde av alla svaren till ett indexvärde det som kallas Alkoholindex. Alkoholindex har ett visst fokus på påståenden kring grad av berusning i olika situationer. Frågorna ställs som påståenden och svaren anges utifrån en skala där allmänheten graderar i vilken grad de tycker påståendet är fel eller rätt. En mer återhållsam attityd till alkohol resulterar i ett högre indexvärde. Genom att svara "helt fel" genereras det högsta indexvärdet, medan svaret "helt rätt" ger det lägsta indexvärdet, vilket är den mest tillåtande attityden till alkohol. Indexet beräknas på respondentnivå och sen presenteras som ett medelvärde. Alla frågorna viktas lika och har därmed samma betydelse i uträkningen av indexet.

Från starten 2010 har Alkoholindex baserats på nio frågor. I samband med undersökningen 2020 justerades antalet frågor till sju. Den justering som gjorde omfattade två frågor i formuläret. Frågan *Att sälja öl och vin till publiken på större sportevenemang?* flyttades till avsnittet "normfrågor" och *att ge alkohol i present till någon man inte känner så väl?* ströks helt. Detta i syfte att skapa ett renodlat och lättbegripligt "berusningsindex". Det innebär att indexvärden för tidigare år har räknats om för att de ska vara jämförbara, då dessa tidigare utgått från nio frågor.

Förutom Alkoholindex tas även ett Vardagsindex fram enligt samma beräkningsmodell. Detta index består av fem frågor istället för sju. De fem frågor som ingår i Vardagsindex fokuserar på hur man ser på att dricka alkohol i olika situationer på vardagar. Svartalternativen är desamma som i Alkoholindex. 2019 introducerades vardagsindex med fem frågor, tidigare bestod detta index av tre frågor, dock har alla fem frågor ställts sedan tidigare så jämförelsevärden finns sedan 2015.

Utöver de två index undersökningen tar fram ställs även fem frågor om normer kring olika situationer med alkohol inblandat. Där respondenterna graderar i vilken grad de tycker påståendet är fel eller rätt. Normerna som tas upp handlar om det är rätt eller fel att dricka något glas öl/vin i situationer som att köra bil, bjuda ungdomar i egna familjen, dricka enstaka glas när man är gravid, på arbetstid för att fira att det går bra på jobbet eller att sälja alkohol till publik vid sportevenemang.

Opinionsinstitutet Novus har på uppdrag av IQ genomfört undersökningen. Resultat för 2020 är baserat på 4189 intervjuer genomförda via Novus Sverigepanel. Intervjuerna är genomförda med slumpmässigt urval från panelen av män och kvinnor som är 16 år och äldre. På totalnivå inne bär det att felmarginalen som högst är ungefär +/-1,5 procentenheter.

Kort om genomförandet

Undersökningen genomfördes med webbintervjuer. Webbenkäten scriptades av Novus. Ett slumpmässigt urval ur Novus Sverigepanel dras. Dessa fick en inbjudan till undersökningen via mail. I mailet fanns dels en kort introduktion samt en länk till formuläret. Respondenterna kunde svara på alla frågor i enkäten på en gång eller göra paus för att sedan gå tillbaka till formuläret vid ett senare tillfälle.

Antalet intervjuer har fördubblades inför 2018 års undersökning för att göra resultatet nedbrytbart på ytterligare undergrupper, exempelvis på länsnivå. För att kunna studera skillnader mellan de olika grupperna har bakgrundsinformation om bland annat kön, ålder, utbildning och sysselsättning samlats in. Undersökningen genomförs under samma fältperiod varje år (15-31 maj). 2020 skickades två påminnelser ut till de inbjudna som ännu inte slutfört enkäten. Totalt svarade 4189 personer, vilket var en deltagarfrekvens på ca. 72%.

Svarsfrekvens/deltagarfrekvens

I rapporten presenteras en deltagarfrekvens, det vill säga den andel som svarat på undersökningen av de som blivit inbjudna. Inbjudan skickades till ett urval av respondenter som ingår i Novus Sverigepanel. Denna undersökning har därmed ett urval framtaget i två steg. Först ett slumpmässigt urval ur befolkningsregister för att få ingå i Novus Sverigepanel, därefter ett slumpmässigt urval från panelen till denna specifika undersökning.

Det första urvalet, för rekrytering till Novus Sverigepanel, är ett slumpmässigt personurval som nummersatts och sedan använts i undersökningar och för att rekrytera respondenter till Novus Sverigepanel. Novus genomför varje vecka regelbundna och löpande undersökningar där liknande urval som detta tillämpas.

Novus webbpanel uppdateras kontinuerligt vilket innebär ständigt pågående nyrekrytering av medlemmar till Sverigepanelen. Novus definierar en aktiv medlem, som en person som svarat på minst en undersökning under det senaste kvartalet. Rekrytering sker löpande under året främst via telefon. Extra insatser görs på svåra målgrupper och personer Novus ej kan nummersätta. Personer som Novus inte kan få tag på kontaktas via sms. Där det inte finns ett mobilnummer sker den extra kontakten via brev. I genomsnitt når Novus löpande undersökning, där rekryteringen sker, en svarsfrekvens på cirka 50%. Av de som svarar vill cirka 20% ingå i Novus Sverigepanel för att vid senare tillfällen svara på nya undersökningar.

Bortfall

Det finns inget som tyder på att bortfallet skulle snedvrída resultatet, utan undersökningen är åsiktsmässigt representativ för den grupp som skulle undersökas, och de slutsatser som presenteras i undersökningen gäller hela populationen.

Det man vanligen ser i webbpanelundersökningar är att den yngre åldersgruppen i lägre grad svarar på inbjudningar, en företeelse man även ser i denna undersökning. I denna undersökning är det ändå en klar majoritet av de inbjudna i den yngsta åldersgruppen som svarat.

De inkomna svaren jämförs med befintlig statistik kring hur populationen bör se ut, eventuella skevheter i datan korrigeras via viktning. Novus utgår då från vårt insamlade stickprov och jämför demografiska variabler som kön och ålder, geografi, utbildningsnivå samt attityder genom att se till vilket parti man röstade på vid senaste val jämfört med målpopulationens. Där Novus främst behöver korrigera upp i denna undersökning var personer som saknar avslutad utbildning, och ned resultatet för den äldre åldersgruppen.

Metodbyte 2016

Inledningsvis genomfördes denna undersökning med telefonintervjuer, som vid den tidpunkten ansågs vara den bästa metoden. Med fallande svarsfrekvenser på telefon och ökade möjligheter för webbgenomförande genomfördes efter flera års förarbete med jämförande studier ett metodbyte från telefonintervjuer till webbintervjuer inför undersökningen 2016. Vid bytet genomfördes en parallell telefonundersökning för att bekräfta resultaten. Alkoholindexet rörde sig då åt samma håll, samma slutsats hade dragits med ett genomförande på telefon.

Det finns dock små skillnader mellan de två metoderna. Jämför man resultatet för 2015 och 2016 mellan telefonintervjuer och webbintervjuer låg alkoholindex något lägre med webbintervjuer än via telefonintervjuer, man är alltså något mer tillåtande på webben och mer avståndstagande på telefon. I metodstudien kom Novus fram till två huvudsakliga orsaker till detta:

- **Dryckesfrekvens;** generellt sett är det en något högre andel på telefon som svarar att de dricker alkohol sällan eller aldrig. Det vill säga i de insamlade stickprov nås fler som dricker mindre på telefon än via webben. Därmed finns en förskjutning mot en lägre dryckesfrekvens på telefon jämfört med webb. Om man genom viktning jämför dryckesfrekvensen mellan metoderna, blir skillnaderna på indexet betydligt mindre.
- **Intervjuareffekt;** i telefonintervjuer kan svaren påverkas om frågorna är känsliga. Respondenten ger eventuellt ett mer "korrekt" svar utifrån sociala normer.

Novus anser att skillnaderna mellan de båda metoderna är inom felmarginalen för alkoholindex. Vilket värde som egentligen är det mest korrekta är därmed svårt att avgöra. Jämförbarhet av resultat mellan metoderna det vill säga från och med 2016 med resultat före 2016 bör göras med vetskapen kring metodbytet, och den då något ökade osäkerheten.